

EESTI X OMAVALITSUSPÄEV

“Kohaliku omavalitsuse ja riigi koostööst ettevõtluse ja sotsiaalhoolekande valdkonnas”

DEKLARATSIOON

Eesti X Omavalitsuspäev (OVP 2025) keskendus kohaliku omavalitsuse ja riigi koostööle ettevõtluse toetamise ja sotsiaalhoolekande korraldamisel. Arutelude fookuses oli kaks teemavaldkonda:

1. Ettevõtluse võimalused ja vajadused ühiskonna toimivuse tagamisel ning riigi ja kohaliku omavalitsuse roll ettevõtluskeskkonna kujundamisel.

2. Kohalike omavalitsuste suutlikkus pikaajalise hoolduse ja koduhoolduse korraldamisel.

Töötubades toimunud arutelude eesmärgiks on erinevate osapoolte koostöös pakkuda lahendusi elanike heaoluks üksikisiku, kogukonna, kohaliku omavalitsuse ja riigi tasandil, laiemalt ühiskonnas tervikuna sh teadusasutuste kaasamisel. Valdkondadest tulenevalt keskenduti omavalitsuspäeva töötubades järgmistele teemadele:

- Ettevõtja mured ja milliseid lahendusi ettevõtja eduks vajab.
- Ettevõtlikud kogukonnad ja väikeettevõtlus areng.
- Lahendused riigi ja kohalike omavalitsuste taristu arendamiseks ja investeerimiskliima tagamiseks riigis.
- Hoolekandereform ja selle tulevikuvaade.
- Koduteenuste areng ja selle tuleviku vaade.
- Lastekaitse korraldus ja muudatused, sh võrgustikutöö tugevdamine erinevate osapooltega.

1. Omavalitsuspäeva osalejate ettepanekud ettevõtluse valdkonnas:

- Jätkata kohaliku omavalitsuse ülesannete täpsustamist ja kohalike omavalitsuste motivatsioonisüsteemi arendamist ettevõtluskeskkonna arendamiseks ja kogukondade suurema rollivõtu saavutamiseks kohalikus majandusarengus.
- Tagada ettevõtluseks vajaliku taristu (internet, liikumiskeskond, tööstusalad jms) väljaehitamine ja toimimine, sh kriisolukordades.
- Tagada kutsereformi tulemuslik läbiviimine. Siduda tööjõu ettevalmistamine kohaliku ettevõtlusprofiiliga ja tagada õppe vastavus tööturu vajadusele, laiendada noorte üldpädevusi, arendada kutse- ja kõrghariduse praktikasüsteemi ning töökohapõhise paindlikku õppe kvaliteeti.
- Pakkuda ettevõtjatele paindlikke lahendusi kohalikku omavalitsusse sisenemisbarjääri leevendamiseks (tööstusalad, elamis- ja rendipinnad, lasteaia- ja koolikohad, piirkonna maine jms).
- Koostada kohalike omavalitsuste väärtuspakkumisi eesmärgiga saada uusi investeeringuid ja luua uusi töökohti, aidata kaasa piirkonna positiivse ja ettevõtjasõbraliku kuvandi kujundamisele.

- Toetada tööjõu oskuste vajaduse prognoosi- ja tagasisidesüsteemi (OSKA) arendamist eesmärgiga saada usaldusväärseid piirkondlikke tööjõu oskuste ja ametite vajaduste prognoose.
- Ohjata bürokraatiat (planeeringute ja lubade asjaajamine, ametnike ettevõtjakius, üledimensioneeritud nõuded, töötajate värbamine kolmandatest riikidest) ja muuta õigusruum ja ametnikkond ettevõtjasõbralikuks.
- Laiendada kohalike omavalitsuste osalemist ettevõtlust toetavate meetmete väljatöötamisel koostöös riigiasutuste ja ettevõtluse arendusorganisatsioonidega eesmärgiga aidata kaasa majanduskasvule, töökohtade loomisele, ettevõtete moderniseerimisele ja uute ärimudelite kasutuselevõtule, uute tehnoloogiate ja paindlike töövormide kasutuselevõtule ning töötaja enesearengu soodustamisele.
- Arendada kohalike omavalitsuste piiriülest koostööd soodsa ettevõtluskliima loomiseks lähtuvalt elanike igapäevaliikumise toimepiirkondadest, suurendada ettevõtluseks vajalike tingimuste loomisest mastaabisäästu.
- Korraldada kohalike omavalitsuste arendusspetsialistide, ettevõtjate, ettevõtluse tugistruktuuride töötajatele ja kogukonna liikmetele ettevõtlusalaseid koolitusi, viia läbi asjakohaseid nõustamisi.
- Toetada kohalike omavalitsuste, ettevõtete ja ettevõtlust toetavate organisatsioonide ning haridus- ja teadusasutuste erinevate koostööformaate kasutamist eesmärgiga suurendada majanduse konkurentsivõimet kõigis Eesti piirkondades.
- Toetada väikeettevõtluse teket ja arengut turutõrke piirkondades, pakkudes kohalikele ettevõtetele eelisvõimalusi elanikele teenuste osutamiseks.
- Tagada ettevõtetele finantsinstrumentide kättesaadavus finantsturu tõrgetega piirkondades kasutada toetuste ja laenude riiklikke tagatise ja käendusi ettevõtete äririskide maandamiseks.
- Jätkata regionaalsete arengulepete katseprojekti elluviimist kogukondade, ettevõtjate, kohalike omavalitsuste, ministeeriumite ning teadus-arendusasutuste koostöös. Kujundada arengulepete elluviimist toetav õigusruum, tagada regionaalsete arengulepete nõukogude organisatsiooni kohustused ja vastutus lepete elluviimiseks.

2. Omavalitsuspäeva osalejate seisukohad ja ettepanekud hoolekandereformi ning koduteenuste valdkonnas:

Sotsiaalsüsteemi arendamisel on oluline lähtuda sellest, et:

- oluline on inimkeskne lähenemine - teenused peavad lähtuma kliendi vajadustest;
- teenus peab rahuldama kliendi vajadusi parimal moel;
- teenuste arendamine on investering inimväärikusse, kogukonna tugevusse ja tulevikku;
- koostöö, jätkusuutlikkus ja kogukonna kaasamine on võtmetegurid eduka teenuse pakkumisel;
- oluline on ennetustegevuste arendamine, sh terviseprogrammid, päevakeskused, informeerimine ja koolitamine, eraldi programm meisterahvastele;
- innovatsioon ja hoolivus peavad käima käsikäes;
- teenuste arendamisel tuleb arvestada kohalike eripäradega ja võtta arvesse abivajaduse vajadusi ja arvestada rahvastikuprognoose.

Eesti demograafilisest situatsioonist tulenevalt on oluline:

- Suurem panustamine hooldussüsteemi arendamisse, sh töökorralduse (näiteks abivajaduste hindamise süsteemi) efektiivsemaks muutmiseks ning omastehooldajate toetamisel võtta arvesse piirkondlikke erinevusi ja arvestada, et teenuse keskmes on inimesed.
- Teenuse pakkumisel on võtta arvesse isikulisi erisusi ning lahenduste otsimisel kaasata kogukondi, et klient saaks ise abistajat valida.
- Laiendada ennetustegevusi, mis lükkab edasi või hoiab ära hooldekodusse sattumise. Tähtis on ennetustegevuste süsteemne arendamine (terviseprogrammid, päevakeskused, koolitused) koos kogukonna kaasamise ja pere toetamisega.
- Jätkata tegevustega, sh teenusmajade (kogukonnamajad, teenuse majad kahe teenuse vahele) võrgu laiendamisega ning teenuse osutamiseks vajaliku tööjõu koolitamise ja neile väärivate töötingimuste loomisega, mis tagavad eakatele ja abi vajavatele inimestele kättesaadava ja vajaduspõhise kvaliteetse hooldusteenuse kliendi jaoks parimal viisil ning tugevdavad sotsiaalsüsteemi ja vähendavad perede hoolduskoormust.

Kohaliku omavalitsuse tasemel on oluline koduteenuste ja teiste teenuste arendamine, mis vähendavad vajadust üldhooldusteenusele võtmiseks.

Koduteenuse arendamine on pidev protsess ja edu saavutamiseks on vajalik:

- Teenuse laiendamine uutele sihtrühmadele – erivajadustega noored ja taastusravi vajavad inimesed.
- Töötajate täiendkoolitused ja vaimse tervise tugi – motivatsiooni hoidmine ja läbipõlemise ennetamine.
- Digilahenduste edasiarendus – parem ülevaade teenuse kasutamisest ja tulemuslikkusest.
- Kogukonna kaasamine ja vabatahtlike võrgustiku arendamine – seltsilised ja abikäed teenusesaajatele.
- Keskkonnasäästlik transport – elektriautode kasutuselevõtt rohepöörde toetamiseks, kus need sobivad.

Koduteenuste arendamisel seada eesmärgiks, et:

- Teenus oleks võimalikult hästi ja vajadusi rahuldavalt korraldatud ning see toimiks ka eriolukorras (kriisiolukorras).
- Tegevused ja regulatsioonid lähtuvad inimese vajadusest ning ametkondlikud lähenemised on koordineeritud ja inimese huvisid arvestavad.
- Hooldekodu ei ole haigla, see on kodu. Arendada ja toetada tegevusi, mis tagavad hooldekodus kodutunde ning toetavad selle eesmärgi saavutamiseks vajalikku teenuste spetsialiseerumist hooldekodu sees ning laiendada intervall- ja päevahooldust, koduteenuseid ja ajutisi teenuseid (nt pansionaadid).
- Päeva- ja intervallhoolduse nõudluse rahuldamiseks luua täiendavad kohad üldhooldekodudes ja teiste teenusepakkujate juures. Samuti arendada ajutise, hooajalise üldhooldusteenuse pakkumist pansionaatteenusena.
- Laiendada koduteenuseid suhtlemisvajaduse rahuldamiseks.
- Toetada kogukondade kokku toomist ja koos tegutsemist, sh tudengite ja vanemaealiste jagatud eluruumide võimalusi ning teisi tegevusi, mis on suunatud eluruumide ja

ümbruskonna kohandamisele, et inimestel oleks võimalik võimalikult kaua oma kodus elada (tudengite ja eakate ühiselamud, teenusmajad, sh teenusmajad kahe teenuse vahel, vabatahtlike võrgustikud, ettevõtluse kaasamine hajaasustuses). Seejuures tuleb tähelepanu pöörata nii hajaasustuse kui korrusmajade probleemidele.

- Toetada suunda, et hooldekodud spetsialiseeruvad sihtrühmast lähtuvalt ning tagatud on piisavalt hooldekodukohti, mis sobivad abivajajale, ning seda, et hooldusvajaduse spetsialiseerumine nõuab mahukat ja haritumat tööjõudu. Hooldekodu või hooldekodu osakond peaks spetsialiseeruma vastavalt inimese toimetulemist takistavale spetsiifikale. Vaja on laiendada ja arendada erihoolekandesüsteemi.
- Spetsialiseerumisega seondub vajadus tagada, et kõik hooldekodud võtaksid vastu erinevaid kliente ning spetsialiseerumine oleks hooldekodu sisene. Hooldekodu peaks olema koduks lõpuni, seda ka vajaduste ajas muutumisel.
- Hoolekandeteenust osutada koostöös tervishoiu teenustega. Kaaluda hoolekandeteenuste ja tervishoiuteenuste osutamisel koostöö laiendamist (integratsiooni) ning võimalusel komplekslahenduste pakkumist. Oluline on tagada perearstide koduvisiidid, laiendada koduõenduse teenus kättesaadavust ja teenuste osutamiseks vajalikku andmete vahetust. Arendada tuleb partnerlussuhteid patsiendiorganisatsioonidega ning patsiendiorganisatsioone tuleb laiemalt kaasata.
- Tehnoloogia ja digilahendused peavad toetama teenuste osutamist. Oluline on teenusekeskne heaolutehnoloogiate ja IT-lahenduste arendamine, digipädevuste toetamine, eakatele telementorluse ja mobiilse tegevusjuhendaja kindlustamine.
- Laiendada info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite kasutamist vananeva rahvastiku vajaduste rahuldamisel. Selleks toetada vastava riist- ja tarkvara ning digitaalpädevuse arendamist ja kasutusele võtmist, sh teleteenuste kaudu; mobiilse tegevusjuhendaja laialdasemat rakendamist ning noorte kaasamist vanemaealiste aktiivõppe programmidesse ja digimentorlust.
- Jätkata sotsiaalvaldkonnas heaolutehnoloogiate arendamist ja kasutusele võtmist; tuua tehnoloogilised vahendid kättesaadavamaks; toetada sihtgruppides nende kasutamiseks vajalike pädevuste arendamist; muuta vahendid rahaliselt kättesaadavamaks; mõelda, kuidas muuta valdkonnaga seonduvat mõttemaailma.
- Laiendada IT-lahenduste arendamist ja kasutusele võtmist hooldustöötajate töö dokumenteerimiseks ja koormuse juhtimiseks. Paremate tulemuste saavutamiseks sotsiaaltöös on võtmeküsimuseks, kuidas lahendatakse tööjõuga seonduvad küsimused.
- Lähtuda põhimõttest, et hea hooldusteenuse tagab inimene, kes abistab. Isikuabiteenuse osutamine on oskusi nõudev ja selles valdkonnas tegutsevaid inimesi tuleb hoida.
- Vajalik on sotsiaaltöötajate ja hooldustöötajate koolituste ning spetsialiseerumise laiendamine; pakkuda vääriskaid töötingimusi ja supervisiooni.
- Määratleda, et hoolduse korraldaja on vajadusel ka kliendile vajalike teenuste ja suhete korraldaja ning selles valdkonnas on mh ülesandeks teha kliendile kättesaadavamaks ühiskondlikus elus osalemine ning talle vajalikud teenused.
- Jätkata ühtsete aluste loomisega sotsiaalvaldkonna ametite kvalifikatsiooni kaasajastamiseks ning sotsiaalvaldkonna kompetentsiprofiili ja selle alla ametiprofiilide loomisega.
- Leida võimalus ette valmistada ja kaasata täiendavat tööjõudu, samuti vabatahtlikke; ajakohastada õigusaktid ja regulatsioonid (õigusaktidega on kehtestatud ka näiteks õppekavad) ning tagada jätkusuutlikkuse kindlustamiseks vajalik rahastamine.
- Muuta teenus atraktiivseks nooremale põlvkonnale. Üle on vaja vaadata tingimused ja hinnakiri, sh teenuste liikide kohta, näidates ära omaosaluse suuruse. Tagada tuleb töövahendid. Supervisioon. Tagada vajalik infovahetus võrgustikutöös, milles sotsiaaltöötaja omab ülevaadet kogu tegevusest.

- Jätkata teenuste arendamist era- ja kolmanda sektori kaasamisega. Korraldada arutelu ettevõtjatega teemal, kuidas arendada hajaasutustes teenuste osutamist läbi ettevõtluse.
- Vaadata üle teenuste õigusruum ja rahastus. Vajalik on regulatsioonide kaasajastamine (nt teenuste standardid, andmekaitse) ning tagada rahastuse jätkusuutlikkus ja teenuste omaosaluse läbipaistvus. Tagada õiguslik teenuste selgus ja mõistlikkus (eesmärgipärasus). Täpsustada kogukonna mõiste ning selgus baasvajadustes, mida teenustega rahuldada. Eelkõige tuleb tugevdada peret, et teenus muutuks riigile ja kohalikule omavalitsusele jõukohasemaks, mh: kaaluda vajadust koduteenuste osas ühtse teenuste kvaliteedistandardi kehtestamist ning isikuandmete kaitse ja andmekaitse regulatsioon (näiteks arendada abistajate ja nende tegevuse regulatsiooni).
- Vajalik on sotsiaaltöötajate spetsialiseerumine.
- Viia lõpule andmebaaside ühildamine. Sotsiaalinfosüsteemide ja terviseandmete sidumine on kriitilise tähtsusega. Kõige parem viis, kuidas soovitud tulemuste saavutamist toetada, on see, et me suudaksime sotsiaalinfosüsteemid ja tervise andmebaasid viimaks ühildada, et ssotsiaaltöötaja näeks inimese terviseandmeid, tervisetöötaja sotsiaalvaldkonna hinnangut ja analüüsi. See on kõige ajakriitilisem koht ja see on lihtsalt ühe infosüsteemi arendus.
- Seada eesmärgiks, et töötaja oleks pädev, sh empaatiline ja väärtusi mõistev, ning sotsiaaltöö oleks tagatud vajaliku õiguslaselise toega. Selleks on oluline jätkata sotsiaaltöötajate ja hooldustöötajate koolitussüsteemide täiendamist, et tasemeõpe ja täiendõpe toetaksid vajalike pädevuste kujundamist, mh eriti haldusmenetluse ning põhiväärtuste valdkonnas, ning sotsiaaltöö valdkonnale õiguslaselise toe tagamiseks on oluline valmistada ette valdkonnas pädevaid juriste.
- Reguleerida tugistruktuuride ja järelevalve valdkonda. Oluline on nõuda erialast kvalifikatsiooni kõigilt sotsiaaltöö valdkondades tegutsejalt, sh valdkonda juhtivatelt ja järelevalvet teostavatelt töötajatelt ja ametnikelt.

3. Seisukohad ja ettepanekud lastekaitse valdkonnas

- Laste ja pere toetamine peab olema professionaalne ja seda tagav tasemeõpe kvaliteetne. Tugeva haridusliku ettevalmistusega lastekaitsetöötajad on paremini varustatud empaatilise, teadliku ja süsteemse töö tegemiseks, mis aitab kaasa perede tegelikele muutustele ja laste heaolu tagamisele.
- Hädavajalik on tugevdada koostööd laste heaolu tagamisel – mitte ainult spetsialistide vahel, vaid ka erinevate süsteemide ja kogukonna tasandil. Samas pere peab säilitama oma õiguse ise oma elu üle otsustada – lastekaitsetöötaja ei tule juhtima, vaid toetama.
- Lastekaitsetöö saab olla tõhus ja inimkeskne ainult siis, kui selleks on olemas süsteemne koostöö ning usaldus.
- Kohalikud omavalitsused – nii ametkondlikul kui poliitilisel tasandil – mängivad võtmerolli, kujundades väärtusi ja tingimusi, milles lastekaitse ja laste heaolu tagamine tegelikult toimib.

Lastekaitse valdkonna on vaja tegeleda laste huvides ja tegevuse korraldamisel on oluline lähtuda järgmisest:

- Teenuse laiendamine uutele sihtrühmadele – erivajadustega noored ja taastusravi vajavad inimesed.
- Laste ja pere toetamisel on tähtsus lastekaitsetöö professionaalsusel ja seda tagaval tasemeõppe kvaliteedil.

- Lastekaitsetöö saab olla tõhus ja inimkeskne ainult siis, kui selles on olemas süsteemne koostöö ning usaldus.
- Võtmerolli mängivad kohalikud omavalitsused – nii ametkondlikul kui poliitilisel tasandil – kujundades väärtusi ja tingimusi, milles lastekaitse ja laste heaolu tagamine tegelikult toimib.
- Järjekindalt ja süstemaatiliselt on vaja arendada laste kaitseks olulist võrgustikutööd, sh selle aluseks olevat õiguslikku regulatsiooni, sest tänaseid praktikaid arvesse võttes (lapse pereliikmed elavad erinevates KOV-ides; laps elab ja õpib erinevas KOV-is jne.) on hädavajalik erinevate valdkondade spetsialiste kaasav omavalitsuste piire ületav koostöö.
- Jätkata tegevusi, mille eesmärk on abivajavate laste märkamiseks ja abistamiseks tõhustada lastekaitse süsteemi ning pööratakse suuremat tähelepanu ennetusele, parandatakse valdkondade vahelist koostööd, uuendatakse lastekaitsetöö juhtumikorraldust, tõhustatakse kohaliku omavalitsuse ja riigi lastekaitsetöö korraldust ning lastekaitse kvaliteedi ja järelevalve süsteemi.
- Jätakuvalt pöörata tähelepanu ennetustööle. Ennetustöö tulemuslikkuse tõstmine eeldab klasside suuruse vähendamist ning võrgustikutöös koostöö tugevdamist.
- Arendada tugikeskuste tööd ning tugispetsialiste tuleb rakendada sihipäraselt.
- Tõsta õpetajate pädevust ja suurendada nende aktiivsust sotsiaaltööga seonduvas.
- Luua selgus rollides (vanemad, kool, KOV jne).
- Kasutada perepesa mudelit ja lapsevanemate ettevalmistuskoolitusi.
- Jätkata ühtsete aluste loomisega sotsiaalvaldkonna ametite kvalifikatsiooni kaasajastamiseks ning sotsiaalvaldkonna kompetentsiprofiili ja selle alla ametiprofiilide loomisega.
- Jätkata valdkonnaga seonduva õigusliku regulatsiooni arendamist kõige laiemas plaanis, et tegevuse õiguslik alus toetaks paremini seatud eesmärkide saavutamist (sh juhtumiteatega seonduv regulatsioon aga ka haridusvaldkonna õiguslik regulatsioon, sh ülesanded ja volitused, lapsevanematele vajalike pädevuste arendamine, õppekavade eesmärgid ja sisu jne).
- Reguleerida tugistruktuuride ja järelevalve valdkonda. Oluline oleks nõuda erialast kvalifikatsiooni kõigilt sotsiaaltöö ja lastekaitse valdkondades tegutsejalt, sh ka valdkonna järelevalveametnikelt.
- Laiendada sotsiaaltöötajate nõustamist ja supervisiooni.
- Viia (hoida) õppejõud ja SKA ametnikud kurssi praktikaga.

4. Koond: ühised seisukohad teemal hoolekandereform, koduteenused ja lastekaitse

- Eesmärgiks peab olema inimkeskne ja vajaduspõhine lähenemine. Mõlemas valdkonnas rõhutati, et teenused peavad lähtuma inimese ja pere vajadustest, mitte pelgalt ametkondlikest raamidest.
- Oluline on arendada ennetustööd nii eakate hoolduses kui ka lastekaitstes, kaasates kogukondi, peresid ja vabatahtlikke.
- Edu saavutamiseks on määravaks tööjõud ja professionaalsus. Vajalik on panustada töötajate koolitusse, spetsialiseerumisse ja pädevustesse, pakkudes ka vaimse tervise tuge ja supervisiooni.
- Koostöö ja süsteemne lähenemine: hoolekandes – integreerida sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid ning lastekaitstes – tugevdada kohalike omavalitsuste ja riiklike süsteemide vahelist koostööd.
- Tehnoloogia ja infosüsteemide valdkonnas on tagada sotsiaal- ja terviseandmete süsteemide ühildamine ning digilahenduste kasutuselevõtt.

- Ajakohastada õigusruumi ja rahastus. Kohandada regulatsioone, kehtestada kvaliteedistandardid, tagada jätkusuutlik rahastus ja teenuste läbipaistvus. Tagada valdkonnaga seotud töötajate õiguslane pädevus.
- Luua hooliv, professionaalne ja tulevikku vaatav sotsiaalsüsteem, mis toetab inimväärikust, laste heaolu ja kogukondlikku tugevust.
- Ühildada sotsiaalinfosüsteemid ja tervise andmebaasid, et sotsiaaltöötaja ja lastekaitse töötaja näeks inimese terviseandmeid, tervisetöötaja sotsiaalvaldkonna hinnangut ja analüüsi. See on kõige ajakriitilisem koht ja see on lihtsalt ühe infosüsteemi arendus.